

Skulptorių iš Čivų primins memorialinis kabinetas

Kupiškio viešojoje bibliotekoje spalio 1 dieną atidaryta paroda „Laisvės kovos menininko akimis“, skirta kraštiečio, švietaus atminimo skulptoriaus Jono Jagėlos 80-osioms gimimo metinėms paminėti.

Ta proga į renginį atvyko didelis būrys buvusių šio menininko bendradarbių iš Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC), Lietuvos valstybės naujojo archyvo atstovė, skulptoriaus artimieji ir kiti jį pažinoję žmonės.

Koncertavo jaunieji Kupiškio atlikėjai – skambėjo fleitos ir akordeono muzika.

Lietuvos žemėlapis, kuriame pažymėti skulptoriaus Jono Jagėlos paminklai ir memorialiniai ženklai partizanų apygardose.

Kupiškio viešosios bibliotekos direktorius Algirdas Venckus ir Nijolė Dundulienė, papasakoja apie brolių skulptorių Joną Jagėlą.

Banguolė ALEKNIENĖ-ANDRIJAUSKĖ

BIOGRAFIJOS ŠTRICHAI

Skulptorius, dailininkas Jonas Jagėla gimė Čivuose, netoli Skapiškio, 1945 metų birželio 29 dieną.

Telsių taikomosios dailės technikumė studijavo metalo plastiką, vėliau baigė skulptūros studijas Vilniaus dailės institute.

Parodos anotacijoje rašoma, kad jo darbas būdingas asociatyvumas, minimalizmas, metaforiškumas, rimtis. Menininkas kūrė monumentaliąją skulptūrą, antkapinius paminklus, portretus, mažąją plastiką.

J. Jagėla daugiau nei ketvirtį amžiaus paskyrė lietuvių antisovietinio pasipriešinimo istorijos jamžinimui. Sukūrė kelias dešimtis paminklų, skirtų Lietuvos laisvės kovų sąjungos dalyvių, tremtinių ir politinių kalinių, masinių žudynių aukoms atminti.

Parodoje eksponuojamos tų paminklų nuotraukos iš įvairių vietovių, skulptūrų maketai ir Lietuvos žemėlapis, kuriame pažymėti skulptoriaus Jono Jagėlos paminklai ir memorialiniai ženklai partizanų apygardose. Šis žemėlapis po parodos, jos organizatorių sprendimu, liks bibliotekai kaip dovana ir turėtų pasitarnauti mokinių edukacijoms.

Jis buvo Dailininkų sąjungos, Meno kūrėjų asociacijos narys. Ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiaus kavaliereus.

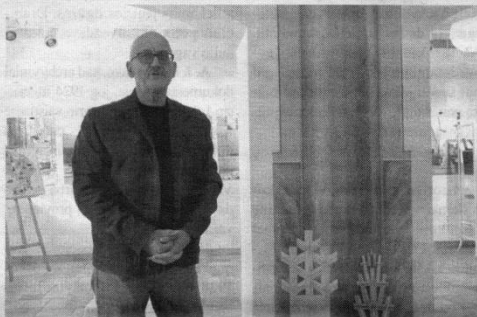
Skulptorius mirė 2019 metų balandžio 17 dieną Vilniuje.

IŠ ARTIMŲJŲ PRISIMINIMŲ

Renginį vedęs Kupiškio viešosios bibliotekos direktorius Algirdas Venckus pakvietė svečius pristatyti šią parodą ir papasakoti apie pažintį su J. Jagėla.

LGGRTC Memorialinio departamento Istorinės atminties jamžinio skyriaus vyriausioji istorikė Rūta Trimonienė sakė, kad su J. Jagėla pragyveno 24 metus.

„Buvau tas žmogus, kuriuo Jonas pasitikėjo. Jis man ir savo anūkei Mildai paliko visas autorines teises. Aš esu įsipareigojusi išsaugoti ir puoselėti jo kūrybinį palikimą. Džiaugiuosi, kad Lietuvos valstybės naujasis archyvas priėmė viską, kas buvo įmanoma. Ten sukurtas J. Jagėlos fondas. Taip pat džiaugiuosi, kad Kupiškio biblioteka priėmė ne tik knygas,

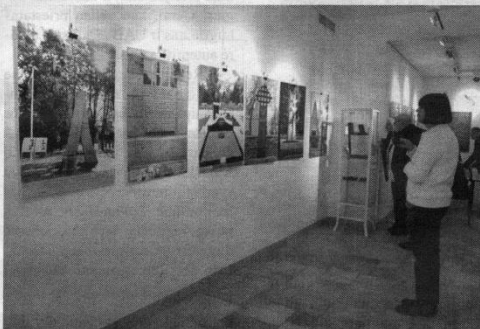
Menotyrininkas ir kraštotyrininkas Vidmantas Jankauskas prisiminė pažintį su skulptoriumi Jonu Jagėla.

bet ir visą memorialinį kabinetą. Eisime jo apžiūrėti. Manau, kad Jonas būtų juo patenkintas. Ačiū Kupiškio rajono savivaldybei už

visų šių dalykų priėmimą.

Jonas sakydavo, kad jo idėja yra miškas. Tas miškas labai savotiškas. Tarsi kryžiai, tarsi žalčiai. Jums perduota jo mamos austa lovatiesė. Jis žiūrėdamas į ją sakydavo, kad ten yra viskas – ir pagonybės simboliai žalčiai, ir krikščionybės simboliai kryžiai, tai sūcina į jo mamos ir kitų lietuvių audėjų raštus, ten telpa viskas, t. y. lietuvių tautos pagrindas, mūsų esmė, kilmė, ir visa tai turime puoselėti, saugoti, panaudoti meno kūrinio use“, – pasakojo R. Trimonienė.

Skulptoriaus sesuo istorikė archyvarė Nijolė Dundulienė prisiminė, kad vaikystėje su broliu pešdavosi, o užaugę labai gerai sutarė. Brolis jai buvo didelis autoritetas. Jų mama anksti tapo našle. Tai Jonas visuomet parvažiudavo į tėviškę padėti mamai

Paroda sudomino svečius.

Renginio dalyviai. Autorės nuotraukos

per šienapūtę. Kai tėviškės nebeliko, atvažiuodavo aplankyti tėvų kapų, pastovėdavo po tėviškės sodą žymintais medžiais.

Buvusių bendradarbių atminyje J. Jagėla išliko labai darbštus, kūrybingas žmogus. Visiems kolegoms buvo sugalvojęs šmaikščias pravardes.

Jam nestigo ir praktiškumo. Prieš kurdamas skulptūrą visuomet pirmiausia išklaudydavo istorikų nuomones, kokie tyrimai atlikti, mokėjo savo kūrybiškumą meistriškai susieti su istorine atmintimi.

Lietuvos valstybės naujojo archyvo, kuris buvo vienas šios parodos organizatorių, darbuotoja Rasa Stanevičiūtė papasakojo, kad šis archyvas yra įstaiga, sauganti nacionalinį paveldą, Nacionalinio fondo dokumentus nuo 1990 metų kovo 11 dienos. J. Jagėla gana skeptiškai vertino įvairių dokumentų paėmimą į archyvą, sakė, kad niekam jų nereikės. Bet mainais jam garantuota dokumentų sklaida, kad jie negulės padėti. Vyks kilnojamos jubiliejinės parodos. Taigi džiugu, kad pavyko šią idėją įgyvendinti, kad atvažiuo tiek svečių.

STINGA JAMŽINIMO TRADICIJOS

Pažintį su J. Jagėla prisiminė ir menotyrininkas, kraštotyrininkas Vidmantas Jankauskas. Jo pažintis su skulptoriumi truko apie penkiolika metų. Susipažino tada, kai Joną reikėjo aprašyti „Kupiškėnų enciklopedijoje“. Vėliau susitikdamas pasikalbėti ir kitais reikalais.

„Esu buvęs jo dirbtuvėje Vilniuje Pilies gatvėje ir kitoje mažesnėje, kur smulkesni daiktukai saugoti rūsyje.

Teko lankytis ir Tuskulėnų džiūjojėje jo dirbtuvėje. Kai nuceidavau, tai vis sakydavo, kad jau baigė kažką padaryti, kad tai vienur, tai kitur buvo jo darbų pristatymas.

Parodydavo nuotraukų iš tų įvykių. Papasakodavo, kiek susirinko žmonių, ar valdžia gerai buvo nusiteikusi, ar kreivai žiūrėjo. Ne visi jo paminklai stovi ten, kur buvo numatyta.“

Nuketla į 9 p.

Skulptorių iš Civų primins memorialinis kabinetas

Atkelta iš 8 p.

„Antai pasikeitus politikai, Putino požiūriui į Lietuvą, suplanuotas paminklas tremtiniams Jakutse nepastatytas. Istorijų, susijusių su jo kūryba, yra daug. Gal istorikai surinks ir jas aprašys. Pats esu buvęs gal viename pastatytos jo skulptūros atidarymo renginyje“, – pasakojo V. Jankauskas.

Jis pasidžiaugė, kad ši paroda atkeliavo į Kupiškį, kad kupiškėnai, nors ir po mirties, galės susipažinti su savo kraštiečio, apie kurį iki šiol mažai ką žinojo, kūryba.

V. Jankauskas atkreipė dėmesį, kad Kupiškio kraštas turi daug iškilų menininkų, mokslininkų, bet jų atminimas dar neįamžintas. Žmonės net nežino, kad jie turi sąsają su Kupiškiu. Nėra jų įamžinimo tradicijos.

„Reikėtų šią mintį skleisti tarp valdžios atstovų, kad tokie žmonės nenuėitų užmarštin. Galėtų kažkur vienoje vietoje atsirasti jų įamžinimo lentelės, kokias nors garsių žmonių alėja. Gal tam tiktų tušto-

Memorialinis Jono Jagėlos kabinetas įrengtas buvusių Kupiškio kareivinių pastate.

ka nemaža centrinė miesto aikštė. Reikėtų tartis tuo klausimu su architektais, dizaineriais“, – pasvars-tė V. Jankauskas.

Jis apgailestavo, kad vis atidėliojo išsamų pokalbį su J. Jagėla. Atrodė, kad dar gana jaunas žmogus ir spės su juo išsamiau apie gyvenimą pasikalbėti. Deja, ilgesnis pokalbis įvyko tik likus kelioms dienoms iki jo mirties, hospise.

TARP KABINETO EKSPONATŲ IR SALDAINIUKAI

Po parodos atidarymo renginio dalyviai keliavo į buvusių kareivinių pastatą apžiūrėti ten

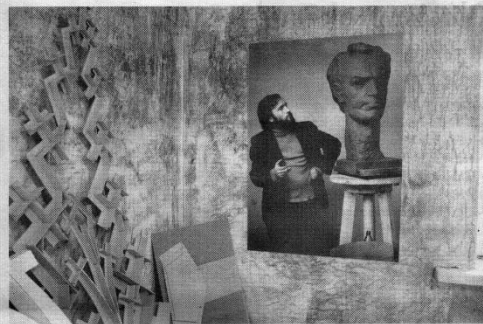
Rūta Trimonienė teigė, kad norėdamas sumažinti rūkymą, skulptorius cigaretes keisdavo saldainiuku.

įkurto J. Jagėlos kabineto. Čia eksponuojami jo skulptūrų maketai, nuotraukos, rašomasis stalas, kaba švarkas ir portfelis.

Pasak R. Trimonienės, šis kabinetas panašaus dydžio, kokį turėjo Jonas. Čia viskas apgalvotai ir profesionaliai išdėliota. Labai patinka sienos ir visa erdvė. Lentynose dar stinga knygų. Pamažu viskas suguls į savo vietas.

„Jonas niekada iš dirbtuvių neišleisdavo nė vieno paminklo, kol jis nebūdavo padarytas taip, kaip turi būti milimetrų tikslumu. Priežiūra buvo autorinė, labai atsakinga. Kaip kiti ir pasakojo, jis buvo be galo pareigingas. Apie skulptūras sakydavo: „Čia mano vaikas ir aš jį turiu padaryti tokį, kaip turi būti.“ Jam kiekviena skulptūros statyba kainuodavo du pakelius cigarečių. Jisai automatiškai rūkydavo, kol nepastatė. Turėdavo pilnas kišenes nenaudojamų raktų, kad jeigu, ne-duok Dieve, kas ne taip pakryptų, tarp akmenų galima būtų pakišti raktą ir išlyginti svorius.“

Metams bėgant, kai pamatė, kad rūkymas kenkia sveikatai, mažino cigarečių kiekį. Ant jo stalo stovėdavo stiklinė su saldainiukais. Kai norėdavo rūkyti, vieną cigaretę pakeisdavo saldainiuku. Tai aš noriu, kad ta stiklinė su saldainiukais liktų čia. Šią istoriją galite pasakoti ir jauni-

Toks memorialinis skulptoriaus Jono Jagėlos kabinetas. Bangulės Alekniešės-Andrijauskės nuotraukos

mui, kuris mėgsta ir parūkyti, ir kitus dalykus išbandyti“, – kalbėjo R. Trimonienė atėjusiems apžiūrėti memorialinio kabineto žmonėms.

J. Jagėlos kūrybinis palikimas saugomas trijose vietose – LGGRTC, Lietuvos valstybės naujajame archyve ir Kupiškio viešojoje bibliotekoje.